

TEADUS- JA ARENDUSASUTUSTE TEGEVUS

Töörühma koosolek
09.11.2020

Mariann Saaliste
teadusosakonna peaekspert

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Töörühma

1.koosoleku päevakord

1. Sissejuhatus, töörühma eesmärgi ja ülesannete tutvustus
2. Teadus- ja arendusasutusega seotud regulatsioon
3. Teadus- ja arendusasutuse liikmeskond ja teadlase karjäärimudel

Seaduse muutmise eesmärgid

Teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus (TAKS) on **vastu võetud 1997. aastal** ning sellest ajast on seadust **muudetud 24 korda**. Paljude muudatuste tulemusel on **seaduse fookus hajunud** ning aja jooksul on **ühiskonna ootused teadus- ja arendustegevusele muutunud**.

Korrastada seadus tervikuna

Viia seadus kooskõlla muutunud ootustega teadus- ja arendustegevusele.

Täpsustada seaduses teadus- ja arendustegevuse finantseerimise põhimõtteid.

Võimaldada TA rahastamises senisest rohkem tulemusjuhtimist ning suunatust.

Sätendada selgemalt teadus- ja arendussüsteemi osapooled, nende rollid ja vastutus TA-süsteemis.

TAKS uuendamise ajakava

Aeg	Tegevus
III kv 2020 – I kv 2021	Teemade arutamine töörühmades, lahendusvalikute kaalumine
I-II kv 2021	Väljatöötamiskavatsuse koostamine ja kooskõlastamine
III-IV kv 2021	Seaduse eelnõu ja seletuskirja koostamine
I-II kv 2022	Kooskõlastusring ministeeriumitele ja partneritele
II kv 2022	Seaduse eelnõu Vabariigi Valitsuses
III-IV kv 2022	Seaduse eelnõu riigikogus
IV kv 2022	Seaduse väljakuulutamine ja avaldamine Riigi Teatajas
I kv 2023	Seaduse jõustumine

Ettevalmistavad töörühmad

Eesmärk:

- töötada läbi põhiprobleemid ja võimalikud lahendusvariandid
- tuvastada suuremate analüüside ja uuringute vajadus
- tuvastada erinevate lahendustega kaasnev ressursikulu
- anda sisend väljatöötamiskavatsusse
 - **TAKS muutmise juhtrühm**
 - **TA riikliku korraldamise töörühm**
 - **TA rahastamise töörühm**
 - **Teadus- ja arendusasutuste tegevuse töörühm**
 - **Teaduseetika töörühm**
 - **Avatud teaduse töörühm**
 - **Seaduse üldise ülesehituse töörühm**

Asutuste ettepanekud TA asutuste tegevuse reguleerimise osas

- Sätestada TAKSis karjäärimudeli alused ning karjäärimudeli rahastamine eesmärgiga tagada osale akadeemilistest töötajatest rahastamise stabiilsus
- Arvestada eri asutuste spetsiifikaga akadeemiliste töötajatega seotud regulatsioonides
- TA asutuste panus doktorantide juhendamisesse sh selle kompenseerimine
- Ühtlustada erinevates TA asutustes direktori valimise korda
- Sätestada järeldoktorite staatus ja rahastamine

Lähtekohad

- TAKS jääb alles eraldiseiva seadusena ja muudetakse terviktekstina.
- Seadusega reguleeritakse võimalikult vähe, sätestades pigem lubava kui keelava raamistiku.
- Seaduse muutmisega ei vähendata TA asutuste autonoomiat.
- Mõistete puhul lähtutakse võimalusel rahvusvahelisest raamistikust sh OECD Frascati ja Oslo käsiraamatutest.
- Seaduse muutmisel arvestatakse asjaomaseid uuringuid, analüüse ja strateegiaid, vajadusel tellitakse või viiakse läbi täiendavad uuringud ja analüüsid.
- Akadeemiliste töötajate karjäärimudel ja selle rahastamine jääb asutuste pädevusse.
- Doktorantide juhendamine väljaspool ülikoole on üks doktoriõppe reformi teemadest. Doktorantide juhendamist teistes TA asutustes väljaspool ülikoole tuleb arvesse võtta nende asutuste rahastamisel.
- Teadlaste karjäärimudeli käsitlemisel tuleb lähtuda teadlaste hartast ning teadlaste töölevõtmise juhendist.

Dokumendid

1. Teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus (<https://www.riigiteataja.ee/akt/119032019092>)
2. Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035 (TAIE strateegia, eelnõu saadetud failina)
3. Kõrghariduse ja teaduse rahastamise ning korraldamise rakkerühma raport (https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/organisatsioon/failid/rakkeryhmad/ennepanekute_luhikokkuvote_7.06.2018.pdf)
4. Kõrgharidusseadus (<https://www.riigiteataja.ee/akt/116062020009>)
5. Kõrgharidusstandard (<https://www.riigiteataja.ee/akt/112072019017>)
6. Euroopa harta teadlastele. Teadlaste töölevõtmise juhend (<https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2012/05/Harta-ja-juhend.pdf>)

TA asutused

Ettepanekud seoses TA asutustega

- Täpsustada kriteeriumid, mille alusel saab hinnata, kas tegemist on TA asutusega, samuti ülesanded.
- Vaadata üle eraõiguslike TA asutuste roll TA süsteemis. Rakendusühtsuste (eriti ettevõtjate huvides) elluviimine nõuab näiteks teadmisi, oskusi ja kogemusi ka uuringu käigus saadud teadmiste rakendamise kohta, sh täiendava TA tegevuse (tootearenduse) ettevalmistamine ja selle läbiviimise toetamine, uute toodete tootmisesse viimise ja teenuste pakkumisega alustamise nõustamine, sh sellega seotud kulud, seadmete, aparatuuri vajadus, jne. Eraõiguslikud TA-organisatsioonid ei ole puhtalt ühiskonna kulu, vaid teenivad ka ise tulusid, tuues Eesti TA süsteemi juurde ka lisaraha, mis omakorda jõuab Eesti-sisese koostöö kaudu ka avaliku sektori TA asutustesse ja ülikoolidesse. Teisalt on kõik edukad eraõiguslikud TA organisatsioonid rahvusvahelise koostöö ja uute teadmiste maaletoojad. On oluline, et see tippteadmine oleks kättesaadav ja kasutatav ka Eesti avalikes huvides, sh õppe- ja teadustöös. Selliste organisatsioonide seotus Eestis pakutava uue põlvkonna teadlaste väljaõppega ja TA süsteemiga tervikuna on väga oluline. Lähtudes eelnevast tuleks TAKSis defineerida eraõigusliku TA asutuse mõiste, roll, vastutus, evalveerimise tingimused ja sellest tulenevad rahastamispõhimõtted, mis aitaks kindlustada et Eesti ettevõtetele ja ühiskonnale tervikuna oleks kättesaadav ja kasutatav rakenduslik TA tegevus, samuti selle tulemused.
- TAKS uuendamisel võiks arutada, milliste teadus- ja arendusasutuste (kas riigiasutuse, kohaliku omavalitsuse asutuse, avalik-õigusliku juriidilise isiku, avalik-õigusliku juriidilise isiku asutuse, eraõigusliku juriidilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku asutuse) tegevuse reguleerimiseks ja korraldamiseks on seadus eelkõige mõeldud.

TA asutus TAKSis

§ 3. Teadus- ja arendusasutused

(1) Teadus- ja arendusasutus on juriidiline isik või asutus, mille:

- 1) põhitegevus on alusuuringute, rakendusuuringute või arendustegevuse või mitme nimetatud tegevuse läbiviimine;
- 2) põhitegevusega kaasnevaks tegevuseks on levitada teadmisi õpetamise, publitseerimise või tehnoloogiasiirde kaudu;
- 3) liikmeskonda kuuluvad põhitegevuseks vajalike alus- ja rakendusuuringute või arendustegevusega tegelevad akadeemilised töötajad ning teised teadus- ja arendustegevusega seotud töötajad;
- 4) hooned, ruumid, sisustus ja muu vara on piisavad ning sobivad põhitegevuse läbiviimiseks;
- 5) riigieelarvelistest vahenditest finantseeritud põhitegevuse tulemused, millega ei kaasne intellektuaalomandiõigused, on avalik teave;
- 6) käesoleva lõike punktides 1 ja 2 nimetatud tegevuste tulemustest, sealhulgas intellektuaalomandiõigustest saadud kasum, investeeritakse teadus- ja arendustegevusse, selle tulemuste levitamisse või õpetamisse;
- 7) majandustegevus (toodete ja teenuste pakkumine teataval turul) ja käesoleva lõike punktides 1 ja 2 nimetatud tegevused, mis vastavad punktide 5 ja 6 nõuetele (mittemajanduslik tegevus), nende kulud ja rahastamine on teadus- ja arendusasutuse raamatupidamises selgelt eristatud.

(2) Teadus- ja arendusasutusel on õigus taotleda käesolevas seaduses sätestatud alusel oma teadus- ja arendustegevuse finantseerimist riigieelarvest juhul, kui tema teadus- ja arendustegevus on vähemalt ühes valdkonnas korraliselt positiivselt evalveeritud.

Arutelu: kas ja kui, siis miks ja mil määral on vajalik defineerida TA asutuse mõiste seaduses?

TA asutuse liikmeskond ja
teadlase karjäärimudel

TA asutuse liikmeskond TAKSis

§ 7 (1). Teadus- ja arendusasutuse liikmeskond

Teadus- ja arendusasutuse liikmeskonda kuuluvad:

- 1) alus- ja rakendusuuringuid või arendustegevust läbiviivad isikud – isikud, kes töötavad asutuses kas akadeemilise töötajana, teadus- ja arendusspetsialistina või insenerina, ning teadus- ja arendusasutuste ja nende struktuuriüksuste juhid, kes korraldavad teadus- ja arendustegevuse kavandamist ja elluviimist;
- 2) tehnikud – teadustöötajate juhtimisel alus- ja rakendusuuringuid või arendustegevust läbiviivad isikud, kellel on vastav ettevalmistus;
- 3) abipersonal – alus- ja rakendusuuringute või arendustegevuse läbiviimisesse kaasatud isikud, kelle tööülesanded ei ole otseselt seotud alus- ja rakendusuuringute või arendustegevuse läbiviimisega, ning teised teadus- ja arendusasutuse ülesannete täitmist toetavad isikud;
- 4) teised õigusaktides nimetatud isikud.

Akadeemilise töötaja regulatsioon TAKSis

§ 8. Akadeemilise töötaja ametikohad

(1) Teadus- ja arendusasutuste akadeemilise töötaja ametikohtadele kohaldatakse kõrgharidusseaduses akadeemiliste töötajate kohta sätestatud, välja arvatud § 34 lõikeid 6 ja 7.

(2) Teadus- ja arendusasutuse juht ning teadus- ja arendusasutuse teadusliku struktuuriüksuse juht loetakse akadeemiliseks töötajaks, kui ta osaleb asutuses õppe- või teadus- ja arendustegevuses või korraldab neid.

(3) Teadusnõukogu või avalik-õigusliku või eraõigusliku juriidilise isiku samalaadse organi kehtestatud tingimustel ja korras võib kõrgharidusseaduse § 34 lõikes 2 sätestatud avaliku konkursi võitmisega samaväärseks lugeda väljaspool teadus- ja arendusasutust korraldatud avaliku konkursi tulemust, millega kaasneb isiku teadus- ja arendustegevuse finantseerimine vastava teadusprojekti elluviimise ajal.

Akadeemilise töötaja regulatsioon Kõrgharidusseaduses

§ 33. Akadeemilise töötaja ametikohad:

(1) Akadeemilise töötaja ametikoht on ametikoht, millel töötava isiku tööülesanded on seotud kõrgharidustasemel õpetamise või teadus-, arendus- või loometegevuse või mõlemaga.

(6) Tööandja kehtestab akadeemilise töötaja ametikohtade karjääriastmed, ametikohtade täitmise tingimused ja korra ning akadeemilistele töötajatele esitatavad nõuded.

§ 34. Akadeemiliste töötajate töösuhted

(4) Tüüpilisel akadeemilisel töötajal töökohakindluse tagamiseks võib tööandja kehtestatud tingimustel ja korras luua tennuuri ehk korralise akadeemilise töötaja püsiva töökohakindlusega ametikoha, mida rahastatakse üldjuhul riigieelarvest eraldatavast stabiilsest rahastusmeetmest.

§ 35. Korraliste akadeemiliste töötajate atesteerimine

(3) Tennuuri ametikohal töötava akadeemilise töötaja atesteerimisele võib tööandja kohaldada käesolevast paragrahvist erinevat korda.

Akadeemilise töötaja regulatsioon Kõrgharidusstandardis

3. Peatükk Nõuded akadeemilistele töötajatele

§ 10. Teadur

- (1) Teaduri ametikohale vastab isik, kellel on teaduskraad või sellele vastav kvalifikatsioon.
- (2) Nooremteaduri ametikohale vastab isik, kellel on magistrikraad või sellele vastav kvalifikatsioon ning kes on immatrikuleeritud doktoriõppesse.

5. Peatükk Rakendussätted

§ 15. Teaduri kvalifikatsiooninõuete kohaldamine.

Paragrahvi 10 lõikes 1 nimetatud kvalifikatsioonile vastab Eesti hariduse infosüsteemi enne 1. juunit 2002. a kantud magistriõppe õppekava läbimise järel väljastatud teadusmagistrikraad ja doktorikraad ning Eesti hariduse infosüsteemi alates 1. juunist 2002. a kantud doktoriõppe õppekava läbimise järel väljastatud doktorikraad, või nendele vastav välisriigi teaduskraad.

Arutelu

1. Kuivõrd on vajalik TA asutuse liikmeskonna defineerimine seaduses lisaks akadeemilise töötaja regulatsioonile?
2. Kuidas tagada, et TA töötajatel, sh akadeemilistel töötajatel oleks võimalik sujuvalt liikuda erinevate asutuste ja ettevõtete vahel nii Eestis kui rahvusvaheliselt? Kas selleks on vaja täiendavat regulatsiooni riigi poolt?
3. Kas olemasolev regulatsioon TAKSis, Kõrgharidusseaduses ja Kõrgharidusstandardis on piisav, et tagada teadlase karjäärimudeli toimimine, sealhulgas asutuste vastutus ja karjäärimudeli rahastamine? Kas ja mis täpsemalt on puudu?
4. Kui sarnased peaksid olema teadusasutuste (sh ülikoolide) akadeemilise töötajate karjäärimudelid? Mil määral vajab see riigipoolset sekkumist?

Edasine ajakava

Teemad	Koosoleku aeg
2.Koosolek	24.11.2020
Töörühma töö jätkumine	II kv 2021

Täna

Hoiame kontakti

hm.ee

@haridusministeerium

@haridusmin